

جامعة المصطفى العالمية

مجتمع آموزش عالی فقه

مدرسه عالی فقه تخصصی

رشته فقه سیاسی

رسالة سطح چهار

عنوان:

قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین

استاد راهنما: آیت الله سید میر تقی حسینی گرگانی

استاد مشاور: حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد مهدی باباپور

دانش پژوه:

سید محمد سعید ناطقی

کد: ۱۱۵۲۵۳۱

تابستان ۱۳۹۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَعَ الْإِسْلَامَ فَسَهَّلَ شَرَائِعَهُ لِمَنْ وَرَدَهُ
وَ أَعَزَّ أَرْكَانَهُ عَلَى مَنْ غَالَبَهُ فَجَعَلَهُ أَمْنًا لِمَنْ عَلِقَهُ وَ
سِلْمًا لِمَنْ دَخَلَهُ وَ بُرْهَانًا لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ وَ شَاهِدًا لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ
وَ نُورًا لِمَنْ اسْتَضَاءَ بِهِ وَ فَهْمًا لِمَنْ عَقَلَ وَ لُبًّا لِمَنْ تَدَبَّرَ
وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ الْمُصْطَفَى وَ عَلَى
آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ أَبَدَ الْأَبْدِينَ.
اللَّهُمَّ اجْعَلْ رَغْبَتِي فِي مَسْأَلَتِي مِثْلَ رَغْبَةِ أَوْلِيَائِكَ
فِي مَسْأَلَتِهِمْ وَ رَهْبَتِي مِثْلَ رَهْبَةِ أَوْلِيَائِكَ.

تقدیر و تشکر:

از تمام کسانی که در راه علم و معرفت قلم میزنند و قدم میگذارند، بخصوص از خدمت گزاران جامعه المصطفی العالمیه، اساتید عزیز و ارجمند، راهنما آیت الله حسینی گرگانی و مشاور حجت الاسلام و المسلمین دکتر باباپور تقدیر و تشکر میکنم. همچنین از همسر عزیزم که در طول تدوین این رساله لطف مستدام داشت صمیمانه قدردانی دارم. خداند به همه این عزیزان بزرگوار و ارجمند جزایی خیر دنیوی و اخروی عطا نماید.

چکیده:

مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین در جامعه اسلامی، از اهم مسائل است. حال این پرسش بنیادین پیش می‌آید که «قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین» چیست؟

در این رساله با بررسی و تحلیل مسائل و ادله فقهی در موضوع اقامه دین که شامل آیات، روایات، اقوال و اجتماعات فقهاء و ادله عقلی است، چند اصل کلی زیربنایی در مورد مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین در قالب چند گفتار اثبات شده است. در بخش عقاید اقامه اصول: "دعوت و تبلیغ"، "تحکیم و تثبیت عقاید" و "مقابله با کتب و افکار ضاله"، در بخش اخلاق اقامه اصول: "تربیت و تعلیم"، "ترویج فضائل اخلاقی" و "مقابله با انحطاط اخلاقی" و در بخش احکام اقامه اصول: "حدود و تعزیرات"، "امر به معروف و نهی از منکر"، "تعظیم شعائر و حفظ حرمت مقدسات"، "اقامه احکام سیاسی و اقتصادی" و "مقابله با سلطه کفار (نفی سیل)" هستند. بررسی و اثبات مسئولیت دولت اسلامی در اقامه این اصول کلی که دست آوردهای این رساله است، در فقه و تدوین قوانین می‌تواند به عنوان اصول کلی و عام فقهی زیر بنای مورد استفاده قرار گیرد. این اصول کلی در عین اینکه از اصول اساسی دین اسلام هستند، در فقه سیاسی به عنوان اصول اولویه برای مشخص کردن مسئولیت فردی، اجتماعی و سیاسی بکار می‌روند. همچنین بخاطر اهم بودن و تقدم رتبه نسبت به اصول فرعی، احکام و قواعد فقهی دیگر حکومت دارند. لذا این اصول کلی در مقام عمل و در شرایط تراحم، طبق مصلحت سنجی دولت اسلامی می‌توانند با قبض و بسط در موضوع خود، برای حل معضلات و بن بست های سیاسی-اجتماعی راهگشا بوده و بکار آیند.

دست آورد نهایی فقهی این رساله این می‌شود که دولت اسلامی مسئولیت دارد اصول اساسی فوق را که در بخش های عقاید، اخلاق و احکام دین هستند، در تنظیم، تصویب و اجرایی قوانین جامعه اسلامی همواره مورد توجه قرار داده و اقامه کند؛ زیرا اقامه این اصول از ذاتیات و وظایف دولت اسلامی است.

واژگان کلیدی:

فقه، قلمرو فقه، دولت اسلامی، مسئولیت های دولت اسلامی، حکومت اسلامی و اقامه دین

فهرست مطالب

مقدمه: ۱

فصل اول: مفاهیم و کلیات: ۳

گفتار اول: کلیات: ۴

۱- تبیین موضوع: ۴

۲- ضرورت و هدف: ۶

الف) ضرورت: ۶

ب) هدف: ۸

۳- سؤال‌های تحقیق: ۹

۴- فرضیه تحقیق: ۹

۵- روش تحقیق: ۱۰

۶- پیشینه تحقیق: ۱۰

۷- نوآوری تحقیق: ۱۶

۸- ساختار و سازماندهی تحقیق: ۱۶

گفتار دوم: مفاهیم: ۱۸

۱- تعریف قلمرو: ۱۸

۲- تعریف فقه: ۱۸

- ۳- تعریف مسئولیت: ۱۹
- ۴- تعریف دولت: ۲۰
- ۵- تعریف دولت اسلامی: ۲۱
- ۶- تعریف اقامه: ۲۳
- ۷- تعریف اقامه دین: ۲۴

فصل دوم: دیدگاه فقهاء در باب مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین ۲۵

- مقدمه: ۲۶
- گفتار اول: اقامه نماز جمعه و عبادات اجتماعی: ۲۸
- گفتار دوم: اقامه امور اقتصادی: ۳۶
- گفتار سوم: اقامه جهاد و دعوت: ۴۰
- گفتار چهارم: اقامه امر به معروف و نهی از منکر: ۴۳
- گفتار پنجم: اقامه حدود و تعزیرات: ۴۷
- گفتار ششم: اقامه امور حسبه: ۵۱
- گفتار هفتم: اقامه دین در تمام ابعاد: ۵۷
- نتیجه ۶۲

فصل سوم: قلمروی فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه عقاید ۶۳

- مقدمه: ۶۴
- گفتار اول: اصل تبلیغ و دعوت: ۶۴

۱- آیات قرآن کریم:..... ۶۵

۲- روایات:..... ۷۱

۳- اجماع:..... ۷۶

۴- عقل و بنای عقلاء:..... ۷۷

۵- قلمرو تبلیغ و دعوت:..... ۷۹

۶- کاربردها:..... ۸۰

گفتار دوم: اصل تحکیم و تثبیت عقاید:..... ۸۱

۱- آیات قرآن کریم:..... ۸۲

۲- روایات:..... ۸۹

۳- اجماع:..... ۹۵

۴- عقل:..... ۹۷

۵- قلمرو تحکیم و تثبیت عقاید:..... ۹۷

۶- کاربردها:..... ۹۸

گفتار سوم: اصل مقابله با کتب و عقاید ضاله:..... ۹۹

۱- آیات قرآن کریم:..... ۱۰۳

۲- روایات:..... ۱۰۵

۳- اجماع:..... ۱۰۹

۴- عقل و بنای عقلاء:..... ۱۱۱

۵- قلمرو مقابله با عقاید ضاله:..... ۱۱۲

۶- کاربردها:..... ۱۱۳

نتیجه:..... ۱۱۶

فصل چهارم: قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه اخلاق..... ۱۱۸

مقدمه: ۱۱۹

گفتار اول: اصل تربیت و تعلیم:..... ۱۲۰

۱- آیات قرآن کریم:..... ۱۲۰

۲- روایات:..... ۱۲۴

۳- اجماع:..... ۱۲۷

۴- عقل:..... ۱۲۸

۵- قلمرو تربیت و تعلیم:..... ۱۲۹

۶- کاربردها:..... ۱۳۰

گفتار دوم: اصل ترویج فضائل اخلاقی:..... ۱۳۱

۱- آیات قرآن کریم:..... ۱۳۲

۲- روایات:..... ۱۳۶

۳- اجماع:..... ۱۳۸

۴- دلیل عقل:..... ۱۳۹

۵- قلمرو ترویج فضائل اخلاقی:..... ۱۴۰

۶- کاربردها:..... ۱۴۱

گفتار سوم: اصل مقابله با انحطاط اخلاقی:..... ۱۴۳

۱- آیات قرآن کریم:..... ۱۴۴

۲- روایات:..... ۱۴۸

۳- اجماع:..... ۱۵۱

- ۴- دلیل عقل:..... ۱۵۱
- ۵- قلمرو مقابله با انحطاط اخلاقی:..... ۱۵۲
- ۶- کاربردها:..... ۱۵۴
- نتیجه:..... ۱۵۶

فصل پنجم: قلمرو فقهی مسؤولیت اسلامی در قبال اقامه احکام..... ۱۵۸

- مقدمه:..... ۱۵۹
- گفتار اول: اصل اقامه حدود و تعزیرات:..... ۱۶۰
- ۱- آیات قرآن کریم:..... ۱۶۰
- ۲- روایات:..... ۱۶۶
- ۳- اجماع:..... ۱۶۷
- ۴- عقل:..... ۱۶۸
- ۵- قلمرو حدود و تعزیرات:..... ۱۶۹
- ۶- کاربردها:..... ۱۶۹

گفتار دوم: اصل اقامه امر به معروف و نهی از منکر:..... ۱۷۱

- ۱- آیات قرآن کریم:..... ۱۷۲
- ۲- روایات:..... ۱۷۵
- ۳- اجماع:..... ۱۷۷
- ۴- دلیل عقلی و سیره‌ی عقلاء:..... ۱۷۸
- ۵- قلمرو امر به معروف و نهی از منکر:..... ۱۷۹
- ۶- کار کردها:..... ۱۸۰

گفتار سوم: اصل اقامه تعظیم شعائر و حفظ حرمت مقدسات: ۱۸۲

۱- آیات قرآن کریم: ۱۸۳

۲- روایات: ۱۸۸

۳- اجماع: ۱۹۲

۴- عقل و بنای عقلا: ۱۹۳

۵- قلمرو قاعده تعظیم شعائر و حفظ احترام مقدسات: ۱۹۴

۶- کاربردها: ۱۹۵

گفتار چهارم: اصل اقامه احکام سیاسی و اقتصادی: ۱۹۸

۱- آیات قرآن کریم: ۱۹۹

۲- روایات: ۲۰۴

۳- اجماع: ۲۰۷

۴- عقل و سیره عقلاء: ۲۰۸

۵- قلمرو اقامه احکام سیاسی و اقتصادی: ۲۰۹

۶- کاربردها: ۲۱۱

گفتار پنجم: اصل مقابله با سلطه کفار بر جامعه اسلامی: ۲۱۳

۱- آیات قرآن کریم: ۲۱۴

۲- روایات: ۲۱۸

۳- اجماع: ۲۱۹

۴- عقل: ۲۲۰

۵- قلمرو قاعده نفی سلطه کفار (نفی سیل): ۲۲۱

۶- کاربردها: ۲۲۱

نتیجه: ۲۲۳

نتیجه گیری پایانی: ۲۲۶

۱- کاربرد همانند قواعد فقهی: ۲۲۷

۲- زیربنای بودن این قواعد: ۲۲۸

۳- تقدم و حومت بر احکام فقهی: ۲۲۹

۴- راهگشای در مقام تراحمات عملی: ۲۲۹

۵- تثبیت حکومت اسلامی به عنوان یک نهاد پایدار: ۲۳۰

کلام آخر ۲۳۳

منابع و مآخذ: ۲۳۴

الَّذِينَ إِن مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ

وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (حج/ ۴۱)

همان کسانی که اگر در زمین استقرارشان دهیم نماز به پا کنند و زکات دهند و به معروف وا دارند و از منکر باز دارند و سرانجام همه کارها با خدا است.

مقدمه

اسلام راستین که همان راه ولایت است، بعد از مدت های طویل که در کنار و گوشه جامعه اسلامی و در لابلائی کتاب ها، مدارس و سینه علمای اسلام منزوی گشته بود، در عصر حاضر با همت رهبر کبیر انقلاب اسلامی و فداکاری مجاهدان راه خدا، پا به عرصه اجتماع و سیاست باز کرده و امید را در دل مستضعفان عالم زنده کرد. گویا این پیروزی همان نوید آخر الزمانی بود که شیعه همواره در جستجوی آن هر طرف می گشت. حکومت بر آمده از این انقلاب سترگ نوید بخش آمدن حکومت عدل علوی بود؛ اما گذشت سال های چند ثابت کرد که آن امید، تا بار دهد و عدل در تاریخ مانده، دوباره زنده شود تلاش و مجاهدت بسیار لازم است.

برای هموار کردن راه رسیدن به آن آرمان ها و ایجاد جامعه دینی همراه با اقامه دین در میان امت، اولین اصل مهم تئوری پردازی و ایجاد اصول کلی عملیاتی بر اساس میراث دینی است؛ زیرا در فقه سنتی بحث از دولت و حکومت اسلامی بسیار حاشیه است. بلکه می توان ادعا کرد، این بحث در لابلائی مباحث فقه فردی از باب ناچاری یا الکام یجر الکلام به میان می آید؛ چرا که در نگاه فقهاء گذشته، در عصر غیبت که همراه با محرومیت جامعه از امام معصوم (ع) است، در اساس راه رسیدن به حکومت حق و آرمانی بسته است.

برای گذر از این تنگنای ذهنی، اولین امر مهم باز یافتن جایگاه حکومت اسلامی در متن فقه است. یعنی تعریف حکومت به عنوان یک ساختار مستقل اجتماعی که نبود آن باعث اختلال نظام اجتماع می شود، صرف نظر از این که چه کسی حکومت را اداره می کند. پس در فقه لازم است حکومت اسلامی تعریف شود، ساختار و بنیان های آن مشخص گردد، اصول و قواعدی ادره حکومت اسلامی تبیین و مدلل گردد. حال اگر امام معصوم (ع) حاکم بود، بسیار عالی است؛ اما اگر امام (ع) نبود فقیه در جایگاه ایشان مستقر می شود، حتی اگر فقیه نیز حاکم نبود شخص غیر فقیه بتواند، دین را اقامه کند. رسیدن به این مطلوب در گرو تدوین و تبیین اصول و قواعد کلی سیاسی اسلامی در فقه سیاسی است.

در همین راستا، در این رساله کوشش شده تا بخشی از اصول کلی فقهی که جزء مسئولیت های حکومت اسلامی هستند در قالب چندین اصل کلی جمع بندی شده و با ذکر ادله آن ها عرضه شود.

این تحقیق در موضوع اقامه دین کوشش است در راه این پروژه عظیم فکری، تا گامی کوچکی باشد برای رسیدن به این هدف بزرگ دینی و برگ سبزی است تحفه در ویش.

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

گفتار اول: کلیات

۱- تبیین موضوع

مهمترین اندیشه و دل مشغولی انسان خردورز این است که در زندگی سعادت‌مند باشد، این اندیشه انسان را وامیدارد که همواره به دنبال راهی باشد تا به این هدف بزرگ نایل شود. برای رسیدن به سعادت ابدی بنا بر اندیشه اسلامی، بهترین راه رسیدن به این مقصود پیروی و اقتدا به انبیاء الهی (ع) است و کاملترین دین و طریق هدایت دین مبین اسلام و بالخصوص مذهب اهلیت (ع) است. فقه شیعه میراث دار این حقیقت گرانسنگ و بزرگ است که توسط فقیهان شیعه در طول زمان تدوین یافته و تکامل پیدا کرده است. از آنجا که فقه اسلامی برنامه زندگی انسان از گهواره تا گور را دربر دارد و تکالیف همه‌ی مکلفان حقیقی و حقوقی را مشخص کرده است. برای همین است که در دین اسلام، آموزه‌های عبادی و سیاسی، چندان با هم عجین و آمیخته شده است که نمی‌توان مرزی بین آنها کشیده و از یکدیگر تفکیک نمود. نماز، زکات، حج و دیگر عبادات که قصد قربت از ارکان آن‌ها به شمار می‌آید به گونه‌ی هستند که اگر همراه با ریا و تظاهر باشد، عمل فرد باطل می‌شود، با این حال، همین عبادات نیز همراه با ابعاد اجتماعی و سیاسی است و به عنوان یک عبادت فردی و شخصی صرف به حساب نیامده است. از این‌رو در شریعت به خاطر جامعیت آن و تفکیک‌ناپذیری مسائل مادی و معنوی، هر یک از اعمال عبادی و معنوی دارای جنبه‌ی مادی نیز می‌باشد؛ به همین دلیل است که وقتی مردم به انجام اعمال عبادی اهتمام ورزند، مفاسد اجتماعی نیز کاهش می‌یابد.

در واقع احکام شرعی و اصول دینی، عامل حفظ و بقای شعارها و اهداف اصیل دین می‌باشند و به وسیله‌ی احکام دین، روابط اجتماعی، اقتصادی و نوع معاشرت و تعامل جامعه تنظیم می‌گردد.

در نتیجه در نظام فقهی اسلام دولت اسلامی در مرتبه‌ی نخست، حافظ عقاید، اخلاق و احکام فقهی آنان و سپس نگهبان سرزمین و منابع طبیعی آنان و برطرف کننده‌ی نیازهای اجتماعی امت می‌باشد.

با این بیان به خوبی روشن است که علاوه بر قیام در احکام دین، اقامه‌ی نیز نیاز مبرم جامعه‌ی اسلامی است، تا دین در ابعاد اعتقادی، اخلاقی و احکام در میان مردم مؤمن گسترش یابد و تعمیق شود.

موضوع مورد بحث در رساله حاضر به دنبال همین مسأله است که مسئولیت فقهی دولت اسلامی را در قبال اقامه دین در تحت اصول کلی تبیین کند و قلمرو فقهی آن را مشخص نماید.

بنابراین این رساله سه مولفه اصلی دارد که عبارتند از: قلمرو فقهی، مسئولیت دولت اسلامی و اقامه دین، تمام مباحث حول محور آنها دور میزند و رابطه آنها باهم موضوع، جهت و قیود تحقیق را مشخص می سازد.

الف) قلمرو فقهی: در تمام مذاهب اسلامی فقه اسلامی، علمی است که باید ها و نبایدها را مشخص میکند. این عمومیت مباحث فقه، هم شامل تکالیف فردی است و هم تکالیف عمومی و دولت اسلامی است.

ب) مسئولیت دولت اسلامی: دولت اسلامی به عنوان متولی امور جامعه اسلامی مسئولیت های گسترده ای دارد؛ مثل مسائل اقتصادی، دفاعی، امنیتی، بهداشتی و... از جمله این بایدها مسئولیت دولت اسلامی است در قبال اقامه دین در جامعه، احکام فقهی که به این موضوع میپردازند قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در اقامه دین را مشخص و ثابت میکنند. زیرا دین اسلام به عنوان یک دین کامل و جامع از جامعه و سیاست جدایی ندارد. این مسئله است که در آیات و روایات و سیره معصومین (ع) بسیار روشن است و دولت اسلامی خود را در برابر دین مردم مسئول میداند. پس همچنان که اشاره شد یکی از مسئولیتهای دولت اسلامی اقامه دین در جامعه است.

ج) اقامه دین: آموزه های دین اسلام سه حوزه عقاید، اخلاق و احکام را در بردارند. عملی سازی و اثر بخشی اینها به سه چیز نیازمند است: تبیین و ابلاغ، مجری و اجرای دقیق در جامعه. مسئولیت دولت اسلامی پیروی از آموزه های اسلامی است که در تحت عنوان اقامه دین متبلور می شود؛ لذا اقامه دین از امور مسلم فقهی است که جای بحث و جدل ندارد. این مباحث چون گستره و سیع دارند، در این رساله به موضوع کلی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین پرداخته میشود نه به مسائل فرعی فقهی. یعنی آن دسته از مباحث مورد بحث قرار میگیرد که کلیت تکلیف دولت اسلامی را در مورد عقاید، اخلاق و احکام بیان می کنند.

بنابراین با توجه به این مؤلفهها موضوع تحقیق مشخص میگردد که بررسی قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین است. جهت بحث آن را قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی معین میکند، اقامه دین نیز دایره تحقیق را محدود به جنبه های کلی مسئولیت فقهی دولت اسلامی مینماید، تا قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین، بطوری فقهی روشن شود.

۲- ضرورت و هدف

در اینجا بحث در ذیل دو عنوان ارائه می‌شود. قسمت اول که به ضرورت بحث می‌پردازد نقش مقدمه‌ی روشنگر نسبت به قسمت دوم را دارد که بیانگر هدف، از این رساله است.

الف) ضرورت:

ضرورت وجود و استمرار دولت در زندگی اجتماعی انسان نیاز فطری است که قابل نادیده گرفتن نبوده و نیست. دلیل این مطلب واضح است؛ زیرا وجود نظم و قانون از ضروریات زندگی اجتماعی است و بدون نظم و قانون یک روستا نیز قابل اداره کردن نیست. قانون اگر چه به شکل مکتوب نباشد، اما در ذهن و حافظه افراد جامعه به عنوان رسم اجتماعی، رفتار انسان‌ها را شکل می‌دهد. این مطلب در تمام تاریخ بشر نمایان است. یعنی تاکنون تمدن و فرهنگی که به وجود آمده باشد و در آن قانون و حاکمیت وجود نداشته باشد، در تاریخ بشر دیده نشده است.

ادیان الهی به خصوص ادیان توحیدی که آمده‌اند، همه دارای قوانین و قواعد در رابطه به زندگی خصوصی و اجتماعی انسان هستند. دین اسلام که خاتم ادیان الهی است، جامعترین و کاملترین مجموعه قواعدی دینی الهی را دارد که برای انسان‌ها نازل شده است. در علم فقه مجموعه‌ی این قواعد و قوانین فردی و اجتماعی دسته‌بندی شده و تحت عنوان کتاب‌ها و ابواب مختلف نامگذاری شده‌اند. از باب طهارات، تا حدود و دیات. لذا برای دانستن ضرورت تحقیق نکاتی لازم است:

۱- هر دینی یک سری ارزشهای خاص را ترویج کرده و از پیروان خود انتظار عمل دارد اسلام نیز چنین است.

۲- دین اسلام یک دین جهانی و جاودانه است و برای تمام مکانها و زمانها است.

۳- برنامه عملی اسلام را فقه اسلامی متکفل است و یکی از آن دستورات فقهی اقامه‌ی دین اسلام است.

اجرای این قواعد و قوانین فقهی بخشی تکلیف افراد است که مسئولیت‌های فردی هر مسلمان را مشخص کرده‌اند. مثل نماز، روزه و.....

بخش دیگر این قوانین فقهی جنبه اجتماعی و سیاسی دارند. صرف نظر از اینکه حاکم جامعه اسلامی چه کسی باشد دولت اسلامی به حکم وظیفه ذاتی خود، مسئولیت اجرای این نوع از احکام شرع را دارد. دولتی اسلامی اگر ملتزم به احکام فقه نباشد دیگر عنوان دولت اسلامی بر آن منطبق نخواهد بود.

پس روشن کردن تکلیف و مسئولیت دولت اسلامی در اقامه‌ی دین در ابعاد عقاید، اخلاق و احکام، بخش بسیار مهم و حساسی است که جا دارد، اندیشمندان مسلمان به آن همت گمارند و ابعاد گوناگون آن را مشخص کنند. زیرا از آفت‌هایی که جهان اسلام در زمان حاضر با آن مواجه است تعدد قرائات گروه‌های مدعی در عالم اسلام است. بعضی از گروه‌ها مدعی فردی بودن احکام دین هستند، این نوع احزاب و گروه‌ها اسلام را در عصر مدرن ناتوان از اداره‌ی جامعه میدانند. در واقع همان شعار سکولاریسم را علنی یا در لفافه بیان و اجرا می‌کنند. در جانب مقابل گروه‌ها و احزاب قرار دارند که مدعی اجرای قوانین اسلامی و تشکیل حکومت اسلامی هستند. به طور معمول این احزاب و گروه‌ها، غیر خود را اسلامی نمی‌دانند و دست به تکفیر مسلمانان می‌زنند. داعش نمونه بارز این گونه تفکرات تکفیری است. آن ضعفی که باعث رونق بازار این گونه احزاب افراطی می‌شود، ناروشنی دایره‌ی مسئولیت‌های دولت اسلامی در قبال اقامه دین است. اگر ابعاد مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین روشن باشد و هر کس مسئولیت خود را بداند، بسیاری از این کج فهمی‌ها از بین خواهد رفت.

بنابراین در جامعه اسلامی که مردم آن مسلمان هستند و می‌خواهند طبق قوانین اسلامی زندگی کنند، فارغ از اینکه حکومت دست چه افرادی باشد، دولت اسلامی ناگزیر است بخش عمده‌ی از قوانین اسلامی را اجرا کند. قوانین مثل: ازدواج، طلاق، میراث، تجارت و... قوانینی هستند که در همه‌ی جوامع اسلامی الهام گرفته از شرع هستند. دولت وظیفه و مسئولیت دارد آنها را اجرا کند. این موارد حداقل مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین هستند. پس رساله حاضر در پی یافتن و مشخص کردن دایره‌ی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه‌ی دین است.

البته هر تحقیق مفید و درخور توجه لازم است در راه افزایش علم و یا کاربردی سازی آن قراردادشته باشد بدون چنین چیزی امری بیفایده خواهد بود. رساله حاضر نیز از این قاعده مستثنا نیست، این رساله در پی یافتن راهکارهای عملیاتی سازی آموزه‌های اسلامی و در مسیر کاربردی سازی فقه در جامعه قرار دارد.

پس با توجه به مطالب فوق هر مسلمان یا نهاد اسلامی وظیفه دارد در این زمینه مسئولیت خود را چه به عنوان شخص حقیقی یا حقوقی بدست آورده و حدود آن را روشن کند. دولت اسلامی به عنوان اصلیت‌ترین نهاد جامعه

در قبال اقامه دین در تمام ابعاد آن مسئول است و لازم است مسئولیت آن مشخص شود، این مطلب ضرورت بحث را ثابت میکند.

تا اینجا روشن شد که تبیین و بیان مسئولیت های فقهی دولت اسلامی در قبال اقامه دین، بحث ضروری در جهان اسلام است. به عبارت بهتر از جمله مباحثی با اولویت زیاد است که باید مورد توجه قرار گیرد.

روشن است که موضوع این رساله که به این موضوع مهم و حیاتی می پردازد، از ضرورت تحقیق بسیاری برخوردار است.

ب) هدف:

موضوع این رساله روشن سازی دایره ی مسئولیت های فقهی دولت اسلامی در قباله اقامه دین است. با روشن شدن ابعاد مسئولیت دولت اسلامی در اجرای قوانین اجتماعی و سیاسی، نوری بر فضای غبار آلود تابانیده می شود، تا معلوم شود که چه مقدار در قبال اقامه دین از دولت اسلامی مطالبه گری لازم است. به طور مثال امروزه بحث دامنه داری در موضوع اجرای حدود شرعی مطرح است. آیا دولت اسلامی وظیفه دارد حدود را بطور کامل و به نحوی که در فقه سنتی آمده اجرا کند؟ اگر مسئولیت اجرا دارد، چگونه می تواند پذیرش اجتماعی به وجود آورد؟ و اگر وظیفه ندارد چرا؟ موضوع اقامه احکام دیگری مثل: حجاب میراث، قوانین اقتصادی و نیز مطرح هستند.

هدف از نوشتن این رساله رسیدن به جواب های مشخص در این موضوعات است. یعنی در این تحقیق تلاش می شود ابعاد مسئولیت های دولت اسلامی در این گونه موضوعات مهم فقهی که بعد اجتماعی و سیاسی دارند، در ابعاد کلی روشن شود. زیرا امروزه در عالم اسلام در این موضوع که دولت در قبال اقامه دین مسئول است یا خیر بین موافقان و مخالفان بحث و نزاع در جریان است. گروهی دولت اسلامی را در اجرای تمام احکام مسئول میدانند، حتی در مسائل فرعی مثل تراشیدن ریش افراد. اما گروه دیگر وظیفه دولت را اجرای احکام نمیدانند، بلکه میگویند دولت باید در قبال دین مردم بیطرف باشد، فقط دولت نباید مخالف دین باشد و بس. از آنجا که در موضوع «قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین» کتاب جامع و مستقل نگارش نیافته، هدف از این رساله تحقیق و کنکاش در همین موضوع است، تا با پر کردن این خلأ در حد مقدمات، قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین روشن شود، دایره و حدود این مسئولیت از نظر فقهی مشخص گردد.

۳- سؤال‌های تحقیق

الف) سوال اصلی تحقیق: قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه‌ی دین چیست؟

ب) سؤال‌های فرعی تحقیق:

۱- مراد از قلمرو فقهی، دولت اسلامی، و اقامه دین چیست؟

۲- دیدگاه‌های فقهاء در باب مسئولیت دولت اسلامی در قبال اقامه دین چیست؟

۳- قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال تبیین و ترویج عقاید اسلامی چیست؟

۴- قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال گسترش مسائل اخلاقی چیست؟

۵- قلمرو فقهی مسئولیت دولت اسلامی در قبال اجرای احکام شریعت چیست؟

۴- فرضیه تحقیق

از منظر فقه دولت اسلامی در قبال تبیین و ترویج عقاید اسلامی، گسترش مسایل اخلاقی و اجرایی احکام دین مسئولیت خطیر و بی بدیل دارد.

۵- روش تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس تبیین، توصیف و تحلیل مطالب تنظیم شده است. در آخر هر موضوع مورد بحث، یا در خلال مباحث ضمن توصیف و تحلیل موضوع مورد تحقیق، در صورت لزوم دیدگاه نگارنده نیز بیان میشود.

اگر در جای از بحث بعد از تبیین و تحلیل موضوع مورد بحث دیدگاه نگارنده بیان نشد، این به منزله قبول آن مطلب و عدم داشتن نظر مغایر است.